

зованим організацією емблеми, печатей, наград, гімна.

Ключевые слова: Львов, Карпатський леґітарський Клуб, атрибутика, символика, емблема, печати, нагороди, гімн.

Summary. *Sova A. Attributes of the Carpathian Leshchetarskii Club. In the article on the basis of unpublished documents of the State Archives of Lviv region, the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv and contemporary periodicals is investigated the attributes of Lviv sports society «Carpathian Leshchetarskii Club». Attention is paid to the use of organization emblem, seals, honors, anthem. The chronological boundaries of research encompass 1924–1939's. Lower boundary – a foundation CLC, top – the beginning of World War II.*

Key words: Lviv, Carpathians Leshchetarskii Club, attributes, symbols, emblem, seals, honors, anthem.

УДК 94(477) «19»

М. В. Коваль

МОГИЛІВ-ЯМПІЛЬСЬКИЙ УКРІПЛЕНИЙ РАЙОН: ФОРТЕЦЯ НАД ДНІСТРОМ

У статті проаналізовано деякі аспекти будівництва та підготовки Могилів-Ямпільського укріпленого району до бойових дій. Дана характеристика основних довготривалих вогневих споруд цього укріпленого району.

Ключові слова: Могилів-Ямпільський укріплений район, дивізія, полк, прикордонний загін, гарнізон, Дністер.

Постановка проблеми. Фортифікаційне забезпечення кордонів є першочерговим завданням кожної держави. Будівництво укріплених районів, яке набуло практичного втілення після 1918 р., особливо актуалізувало проблему їх наявності та безпечності вже в роки Другої світової війни. У сучасних умовах, внаслідок зростання загрози цілісності національної безпеки України, перед військовими й інженерами постають складні завдання, вирішувати які можна лише з урахуванням попереднього досвіду. Відтак вважаємо за доцільне звернутися до дослідження такої важливої ланки у системі оборонних споруд, як Могилів-Ямпільський укріплений район (далі – УР).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових робіт, присвячених дослідженню історії зведення та використання Могилів-Ямпільського УР в ході вирішення військових конфліктів, варто відзначити спогади начальника штабу 50-го окремого кулеметного батальйону В. Єлеського та військового інженера П. Григоренка [1–2]. Автор пропонованої статті, на підставі особистого дослідження Володимир-Ямпільського УР, провів детальний аналіз і дав фахову оцінку його локації та функціонуванню.

Мета цієї статті полягає у спробі висвітлення результатів раніше здійсненого доробку, що стосуються підготовки, зведення та участі Могилів-Ямпільського УР у військових операціях, а також оприлюднити і проаналізувати деякі аспекти, що стосуються саме цих питань.

Виклад основного матеріалу. Могилів-Ямпільський УР був розташований на подільській ділянці Південно-Західного оперативно-стратегічного напрямку. Він займав смугу оборони протяжністю 140 км. Укріплений район мав завдання, прикриваючись ріками Дністер та Жван, у взаємодії на заході з Кам'янець-Подільським, на півночі з Летичівським, на півдні з Рибницьким УРр не допустити форсування противником ріки Дністер і прориву у напрямі – Бельці–Могилів-Подільський–Вінниця [3].

Передній край головної смуги оборони укріпленого району проходив рубежем: Курашівці, Посухов, далі – р. Жван, Муровані Курилівці, Галайківці, Жван, Бернашівка, далі – лівим берегом Дністра, Теклівка, Липчани, Козлів, Нагоряни, Лядова, Кременне, Серебря, Немія, Могилів-Подільський, Бронниця, Садківці, Яруга, Михайлівка, Голошниця, Ямпіль, Велика Кислиця. Вдало відтворюючи складний рельєф місцевості, цей УР практично відтворював конфігурацію русла річок Дністер і Жван. Укріплений район практично не мав смуги забезпечення, тому що передовим рубежем були р. Жван і Дністер з їхніми уривистими, недоступними для дій танків берегами [3].

Проектування споруд Могилів-Ямпільського УР було проведене технічним відділом УНР, на підставі типових креслень, відпрацьованих інспекцією інженерів РСЧА. Креслення затверджувалися комендантом укріпленого району, який одночасно був і начальником робіт, і його заступником з технічної частини. Після цього креслення відсилалися на пере-

вірку та затвердження в управління інспектора інженерів М. Петіна. Зауваження щодо креслень робили його заступник – О. Бандін і начальник інженерів Українського військового округу – Лапін [4].

Основні роботи зі зведення Могилів-Ямпільського УР поділялися на чотири періоди: підготовчий – рекогносцировка, відчуження земель, заготівля матеріалів, будівництво складів, житла для робочих, доставка матеріалів на ділянки і до місця робіт; початковий – викопування котлованів, обладнання бетонних заводів, обладнання каркасів та підготовка арматури; виконавчий – набивка залізобетонних споруд; оздоблювальний (поділявся на 7–8 циклів і більше, відповідно до окремих технологічних процесів, що дозволяло більш раціонально організувати роботу з будівництва довготривалих вогневих споруд). Під час проведення циклів здійснювалися розпалубка, обсіпка ґрунтом, дренаж, внутрішні оздоблювальні роботи, встановлення допоміжного обладнання, монтаж озброєння [5, 674–678].

Будівництво оборонних споруд планувалося і здійснювалося у суворій державній таємниці. Роботи проводилися за спеціальним графіком, котрий був непорушним. Будівництво велось уночі. Працювати на оборонних спорудах дозволяли винятково працівникам управління будівництва, військовослужбовцям-саперам і мобілізованому на будівельні роботи та добре перевіреному місцевому партійному і комсомольському активу [2].

Підготовка будівництва довготривалих вогневих споруд (перший етап) тривала близько двох тижнів. Вона включала: розбивку, маскування будівельної площі, проведення земляних робіт, монтаж і бетонування. У маскуванні використовувалися різноманітні методи. Якщо будівництво відбувалось у населеному пункті, то спочатку на місці будівництва встановлювався сарай, а вже у ньому копали котлован довготривалої вогневої споруди і ходи сполучення.

Якщо це було поле – встановлювалась копиця сіна чи соломи. Земляні роботи проводились конвеєрним способом. Бригади землекопів працювали позмінно: півтори години працювали, півгодини відпочивали. Одні працюючі виймали 20–30 лопат землі, інші її виносили на ношах і навантажували в безтарки – спеціальні підводи для перевезення землі, котрі могла розвантажити одна людина. Як тяглова сила, використовувались воли, які у порівнянні з кіньми, були більш мовчазними і не порушували тишу. Усі безтарки змащувались і працювали безшумно. На будівництві об'єкта не допускались ніякі розмови, паління цигарок тощо. Суворо дотримувались заходи світломаскування. Навкруги будівництва об'єкта виставлялись парні прикордонні дозори. До ранку будівельні роботи припинялись.

Другий етап будівництва – встановлення металевого каркасу довготривалої вогневої споруди. Згідно зі схемою, потрібно було ювелірно точно змонтувати й автогеном зварити залізні конструкції остова майбутньої довготривалої вогневої споруди. Як правило, ці роботи виконувалися вручну спеціалістами-саперами. При виконанні такої роботи особливо складно було дотримуватись заходів світломаскування. Заключний (третій) етап – бетонування довготривалої вогневої споруди. На виконання цих заходів відводились спеціальні, так звані ударні дні. Для того, щоб отримати єдиний моноліт залізобетону, його потрібно було замісити і залити за 48 годин. Зі всіх навколишніх сіл і підприємств міста збирались активісти з транспортними засобами, які буквально штурмом виконували бетонування довготривалих вогневих споруд [3].

Основними такими спорудами Могилів-Ямпільського УР були кулеметні вогневі споруди різних типів, в основному побудовані таким чином, щоб їх вогнем перекривалася ділянка ріки і «мертвий простір» сусідньої вогневої споруди. Найширше застосування у Могилів-Ямпільському УР знайшли кулеметні одноповерхові трьохамбразурні довготривалі вогневі споруди, побудовані у кількості 202 шт., з них: типу М1 – 57, М2 – 123 і М3 – 22, а також двоповерхові довготривалі вогневі споруди типу В, яких було зведено 3 шт.

З довготривалих артилерійських вогневих споруд найбільш розповсюдженими у Могилів-Ямпільському УР були двоамбразурні напівкапоніри типу М1. Таких споруд було зведено 16. Вони були озброєні двома 76,2 мм казематними гарматами зразка 1902–1930 рр., на казематних лафетах зразка 1932 р. Гармати встановлювались у броньованій плиті, що складалася з двох половин товщиною 30 мм, з допомогою кулевої маски, яка мала перемінну товщину 20–25 мм. Ні жерло казематної гармати, ні її противідкатний пристрій не були захищені крицею, що знижувало живучість гармати у бою. Гарматна амбразура при обстрілі закривалась 20-мм броньованим щитом, який піднімався й опускався за допомогою сталевого тросу, пропущеного через два металевих блоки. Усі казематні гармати були

обладнані гарматними прицілами зразка 1930 р. з оптичною прицільною трубкою типу «качення». Боєкомплект складав 100–120 снарядів на кожну казематну гармату.

Крім кулеметних довготривалих вогневих споруд фронтального вогню, на головній смузі укріпленого району будувалися складні довготривалі вогневі споруди – мінні групи. Вони були побудовані тільки на першій (головній) смузі оборони Могилів-Ямпільського УР. Зважаючи на рельєф місцевості та великі вапняні гори, розташовані на лівому (радянському) березі Дністра, у будівельників з'явилася унікальна можливість спорудження великої кількості мінних груп, бойові головки яких могли, використовуючи панівні висоти, вести ефективний артилерійсько-кулеметний вогонь і на значній відстані перешкоджати противнику форсувати Дністер. Інженерні розробки, вибір місця будівництва мінних груп здійснювалися спеціальним управлінням інженерної служби укріплених районів Українського військового округу, котре консулював і теоретично доводив видатний інженер-фортифікатор Д. Карбишев, який під час будівництва УР проживав у Могилеві-Подільському [5].

Могилів-Ямпільський УР був єдиним на теренах України, що мав велику кількість (аж двадцять три) мінних груп. Було побудовано мінні групи чотирьох типів. До першого типу належали легкі мінні групи, які мали лише кулеметні оголовки «Ляшевці № 84», «Яришів № 88», «Левадія № 110», «Цекинівка № 475», «Велика Кисниця № 484». Інший тип складала важкі мінні групи, які мали лише артилерійські оголовки «Вольфанівка № 464» і «Немирівка № 606». До третього належали потужні мінні групи, які мали артилерійські та кулеметні оголовки «Серебря № 86», «Бронниця № 112», «Суботівка № 268», «Яруга № 266», «Михайлівка № 400», «Головчинці № 416», «Біла № 200», «Ямпіль № 208» і «Янкулово № 450». Четвертий – мінні групи, які виконували функцію командного та командно-спостережного пунктів «Дніпровська № 86в». Найпотужнішими мінними групами Могилів-Ямпільського УР були «Серебря № 86» і «Бронниця № 112» [3].

Наведемо опис мінної групи «Серебря» або, як її ще називали, «Ворошилівська гірка». Вона була розташована у скелястому камінні Серебрійських пагорбів на західній околиці Могилів-Подільського. Мінна група являла собою сім оборонних фортифікаційних споруд-оголовок, з'єднаних між собою розгалуженою системою підземних галерей довжиною 905,5 м. Як з одного, так і з іншого боків цієї височини відкривається смуга спостереження за рубежем р. Дністер протяжністю 10–15 км. Уся ця площа прострілювалась артилерійським вогнем на його максимальну дальність і на 4–5 км – кулеметним з амбразур бойових оголовок та окопів, оточуючих цю унікальну споруду. Оборонні споруди являли собою два артилерійські оголовки (напівкапоніри) по дві 76,2 мм казематні гармати у кожному та 5 кулеметних трьохамбразурних бойових оголовок, які розташовувались у височині лівого берега р. Дністер, що панувала над рікою і протилежним берегом. У галереях біля кожної оборонної споруди була створена вся необхідна інфраструктура. Гарнізон мінної групи мав прямий телефонний зв'язок з командним пунктом коменданта батальйонного району оборони та з вузлом зв'язку командного пункту коменданта УР в лісі Липники північніше Могиліва-Подільського, а також і з сусідніми дотами. Командував мінною групою лейтенант Гриценко [3].

Мінна група «Бронниця» (або «Будьонівська гірка» чи «Островецька група») була збудована у 1931 р. всього за три місяці. Мінна група була споруджена на закритій р. Дністер на південному сході від Могилів-Подільського. Вибір гори, де знаходилася група укріплень, не випадковий. Як з одного, так і з іншого боків цієї височини відкривається смуга спостереження за рубежем Дністра протяжністю 8–10 км. Уся площа прострілювалась артилерійським вогнем на його максимальну дальність і на 4–5 км – кулеметним з амбразур бойового оголовку та окопів, оточуючих споруду.

З обох боків галереї знаходилися каземати і відсіки, де розміщувалися бійці, були обладнані місця для відпочинку гарнізону, житлові приміщення, медична частина, червоний куточок, їдальня, спостережний та командний пункти, пункт зв'язку, дизельна станція. До наших днів зберігся водопровід – колодязь з питною водою. Гарнізон мінної групи мав прямий телефонний зв'язок з командним пунктом коменданта батальйонного району оборони та з вузлом зв'язку командного пункту коменданта укріпленого району у лісі Липники північніше від Могилів-Подільського, а також і з сусідніми дотами. Також мінна група мала радіозв'язок, що діяв у радіусі 12 км, свій протихімічний захист. У спеціальній вентиляційній трубі були вмонтовані всі елементи протигазу. Амбразури, вхід, вихід та інші елементи мінної

групи мали повне герметичне перекриття. Бойовою силою мінної групи були три бойові оголовки, два артилерійських двох амбразурних напівкапоніри, на озброєнні яких було по дві 76,2 мм казематній гарматі зразка 1902 р. на казематному станку зразка 1932 р. з сектором обстрілу 120 градусів кожна, та трьох амбразурна кулеметна довготривала вогнева споруда (сектор обстрілу станкового кулемета кожної амбразури складав 80 градусів, відповідно трьох кулеметів – 240 градусів кулеметного вогняного віяла). Командував укріпленою групою на 22 червня 1941 р. лейтенант О. Обрисько [3].

За будівництва мінних груп широке застосування знайшли і підземні галереї (потерни). Призначення їх різне. Наприклад, у мінній групі «Серебря» вони служили для об'єднання 7 окремих бойових оголовків і казематів в єдиний ансамбль. В інших фортифікаційних спорудах потерни також виконували роль укриття для піхоти. Великі підземні приміщення використовувалися й як командні пункти. Мінні групи мали основний і запасний входи, при цьому основний вхід захищався кратчастими дверима та амбразурою для ручного кулемета, а запасний – тільки кратчастими дверима. Розташовані на значній глибині (до 6 та більше метрів від поверхні землі), галереї забезпечували достатній захист гарнізону від снарядів та авіаційних бомб [3].

Мінні групи споруджувалися лише закритим способом. Будівельні роботи починалися з обладнання вхідного блоку. У подальшому спеціальні бригади прохідників дедалі глибше вгризалися у породу, опоряджуючи підземний тунель, який завершався шахтою. У шахті стіни скріплювалися залізобетоном та облаштувалися спеціальними підйомниками (для подачі до гармат і станкових кулеметів боєприпасів) та скобовими трапами (для переміщення гарнізону). На вершині шахти обладнувався бойовий оголовок, який міг бути артилерійським напівкапоніром або кулеметною довготривалою вогневою спорудою. Оголовки мінних груп добре маскувалися на придніпровських пагорбах, які на той час не мали ніякої рослинності і добре проглядалися з правого берега Дністра (суцільне озеленення цієї території відбулося лише в 1990-х рр.) [3].

Необхідно зауважити, що танкові вогневі споруди не набули широкого застосування у Могилів-Ямпільському УР. За знайденими архівними документами, можна зробити висновок, що танкові вогневі споруди на кінець січня 1941 р. у кількості трьох одиниць були споруджені лише у Серебрійському та Хоньковецькому батальйонних районах оборони [6].

Командно-спостережні пункти у Могилів-Ямпільському УР були двох видів – пункти, не об'єднані з бойовими довготривалими вогневими спорудами, та розташовані у довготривалих вогневих спорудах і об'єднані з ними. Пункти першого виду були побудовані цілком із бетону і мало чим відрізнялися від типових трьохамбразурних кулеметних довготривалих вогневих споруд. Такий зовнішній вигляд, мабуть, був спричинений необхідністю маскувати важливі об'єкти під звичайні бойові споруди. Основна різниця була у конструкції амбразур. Вони були розташовані нижче, були значно ширшими і не мали штиря, на якому обертається кулеметна установка. У внутрішньому плануванні командно-спостережні пункти мали деяку відмінність від бойових довготривалих споруд, яка полягала у відсутності поряд з амбразурою ніш для кулеметних лафетів. Однак за необхідності з них можна було вести вогонь із ручного кулемета. Крім того, вони мали польову радіостанцію, декілька телефонних апаратів та два перископи. Таких довготривалих споруд в укріпленому районі було побудовано 7 шт., з них типу М1 (одноповерхових) – 5 і типу В (двоповерхових) – 2. Для обладнання командно-спостережних пунктів другого виду використовувалися стандартні кулеметні довготривалі вогневі споруди, які поєднували функції ведення вогню та керівництва боєм [2].

Ще однією розповсюдженою спорудою у Могилів-Ямпільському УР була удавана довготривала вогнева споруда. Це невелика тонкостінна споруда з двома-трьома амбразурними та дверними отворами, яка будувалась у центрі вогневого мішка на добре видимих ділянках місцевості. При підході противника до визначеного рубежу з удаваної ДВС відкривали вогонь з кулеметів, який примушував противника, що наступав розгортатися у бойові порядки та підтягувати артилерію і тили. Коли починався артилерійський обстріл, бійці по ходу сполучення покидали удавану споруду і повертались до своєї довготривалої вогневої споруди, замаскованої неподалік в очікуванні свого часу. Більшість удаваних довготривалих вогневих споруд в укріпленому районі на сьогодні зруйнована, тобто призначення викликати вогонь на себе вони, здебільшого, виконали [2].

До кінця 1931 р. на всій прибережній смузі кордону були збудовані довготривалі вогневі споруди, а в 1933 р. було закінчено будівництво й обладнання всього укріпленого району № 12, котрий було названо Могилів-Ямпільським. У цьому укріпленому районі було побудовано три смуги оборони [5]. Перша (головна) смуга оборони була споруджена від населеного пункту Бернашівка до с. Курашівка (рубіж, що йшов від Дністра углиб радянської території, в напрямі лівого флангу Летичівського УР), далі – кордоном, безпосередньо лівим берегом Дністра – до Великої Кисниці. Головна смуга оборони була найбільш потужною та мала завдання стійкою обороною не допустити форсування противником ріки і визначити напрям його головного удару. Ця смуга складалася з 14 батальйонних районів оборони та окремого Калюського ротного опорного пункту Могилів-Ямпільського УР. В боях за головну смугу гланувалося завдати противнику значних втрат е живій силі та техніці, не допустити форсування Дністра та забезпечити маневр резервів, а також сил і засобів з не атакованих ділянок для нарощування зусиль в обороні на цій ділянці.

Інша смуга оборони складалася з 8 батальйонних районів оборони Могилів-Ямпільського УР. Вона призначалася для підсилення і нарощування зусиль першої (головної) лінії оборони на напрямках ймовірних дій противника, з метою не допустити його прориву вглиб радянської території і запобігання виходу противника у тил батальйонним районам оборони першої смуги оборони укріпленого району. Опорні пункти другої лінії розташовувалися за 2–3 км від батальйонних районів оборони першої. Третя смуга (тилова) перекривала основні шляхи вглиб території. Її взводні опорні пункти розташовувалися за 10 км від лінії державного кордону [5].

Висновки. Таким чином, Могилів-Ямпільський укріплений район був побудований на важливих бар'єрних рубежах і складався з двадцяти двох батальйонних районів оборони, а також одного окремого опорного пункту, які вдало використовували природні перешкоди, рельєф місцевості та мали між собою тісну вогневу взаємодію.

Список використаної літератури

1. Єлецкий В. С. Спогади начальника штабу 50-го окремого кулеметного батальйону Могилів-Ямпільського укріпленого району / В. С. Єлецкий. – 25 с.
2. Григоренко П. Спогади військового інженера / П. Григоренко. – Детройт : Українські вісті, 1984. – 134 с.
3. Коваль М. В. Довготривала фортифікація на теренах України напередодні та під час Другої світової війни. Міфи і реалії. – Ч. 5. – 456 с.
4. Камінський В. Довготривалий сухопутний фронт СРСР (1927–1939) / В. Камінський // Редут. – 2005. – № 108. – 124 с.
5. Доповідна записка заступника наркома внутрішніх справ УРСР А. Кобулова секретарю ЦК КП(б) України М. Хрущову про стан Могилів-Ямпільського укріпленого району 16 січня 1939 року // Радянські органи Державної безпеки у 1939 – червні 1941 року. Документи ГДА СБ України. – 1309 с.
6. Службовий документ по російським береговим укріпленням. – Берлін : Вид-во Третього рейху, 1942. – 690 с.

Одержано редакцією 12.05.2014
Прийнято до публікації 23.06.2014

Аннотація. Коваль М. В. Могилев-Ямпольский укрепленный район: крепость на Днестре. Проанализированы некоторые аспекты строительства и подготовки Могилев-Ямпольского укрепленного района к боевым действиям. Дана характеристика основных современных огневых сооружений укрепленного района.

Ключевые слова: Могилев-Ямпольский укрепленный район, дивизия, полк, пограничный отряд, гарнизон, Днестр.

Summary. Koval M. Mogyliv-Yampilsky fortified area: fortress on the Dniester River. The article focuses on the some aspects of building and preparation of Mogyliv-Yampilsky fortified area for the hostilities. The fortified are was built on the important barriers and boundaries. The author pointed out that the construction consisted of the twenty two battalions and special defensive point. Such strategy was based on natural barriers and local relief the that in common helped to avoid the enemy's attacks. It is also mentioned that the building of the fortified area proceed through four levels: preparing, initial, execution, finishing. The finishing process was the longest and the most difficult, divided into seven or eight cycles. Such building's strategy and technological processes helped to organize rational work of longstanding fiery buildings. The project of building

of the fortified area was the confidential data. The author comes to the conclusion that the Mogyliv-Yampilsky fortified area was the important strategy object that was created to protect the state borders and to avoid the military attacks of enemies.

Key words: *Mogyliv-Yampilsky fortified area, division, regiment, boundary detachment, garnison, the Dnister River.*

УДК 94(477.52/.54)«1941/1943»(1-074)

В. М. Краснопоров

ТАЄМНА ПОЛЬОВА ПОЛІЦІЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ЗОНІ ОКУПАЦІЇ УКРАЇНИ: ОРГАНІЗАЦІЯ, СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Автор торкається проблеми створення, структури та функціонування таємної польової поліції у військовій зоні окупації України в 1941–1943 рр. Надає причини створення цієї поліції, особливості організації, перелік завдань та особливості взаємодії з іншими силовими підрозділами третього райху на окупованих територіях.

Ключові слова: *таємна польова поліція, уніформа чиновників, зона окупації, вермахт.*

Постановка проблеми. Донині, не зважаючи на велику кількість наукових робіт, історія окупації має багато маловивчених аспектів. Погляд на цю сторінку історії з боку поліцейських структур, котрих на територіях підпорядкованих військовим комендатурам була значна кількість, дозволяє досліднику не тільки доповнити науковий доробок, але й розкрити нові аспекти окупаційної доби. Варто зазначити, що обрана для вивчення автором таємна польова поліція (німецькою «Geheimfeldpolizei» (далі – ГФП), була однією з найважливіших військових структур вермахту. А отже, її дослідження проливає світло на характер окупаційної та військової політики нацистської Німеччини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема ГФП є досить малодослідженою у радянській та вітчизняній історіографії. Історики часто зосереджувалися на її каральній функції, не вдаючись у подробиці організації, структури та інших аспектів функціонування. До проголошення незалежності України, часто, здебільшого з ідеологічних міркувань, науковці не розрізняли такі два досить різні поняття, як гестапо та таємна польова поліція. Варто зазначити, що сучасна українська історична наука дещо поглибилась у дослідженні цієї структури. Так, харківський історик А. В. Скоробогатов навів структурні характеристики та особливості функціонування таємної польової поліції у військовій зоні окупації України, а саме: у Харківській, Сумській, Чернігівській, Донецькій та Луганській областях [1]. Також цю тему частково розкривали такі українські дослідники, як: О. В. Романько [2], А. Гогун [3], І. К. Патриляк та М. А. Боровик [4].

Російська історіографія також нещодавно звернула увагу до вивчення таємної польової поліції. У праці Д. Жукова та І. Ковтуна глибоко розкриваються аспекти взаємодії цієї німецької структури та місцевої поліції [5]. Певних питань функціонування ГФП торкався дослідник С. Чуев [6].

Детальніше таємну польову поліцію досліджували німецькі та американські вчені. Німецький історик Й. Вурдак детально проаналізував процес створення, організації цієї поліцейської структури [7]. Американські дослідники Г. Уільямсон і Р. Вольстад зосередилися на дослідженні підрозділів та ієрархії ГФП [8].

Основними джерелами дослідження є розпорядження та звіти командування груп армій Південь та Центр, тилових та прифронтових районів А та Б, начальників польових та гарнізонних комендатур, структур поліції та порядку СС, що містяться у Центральному державному архіві вищих органів влади та Центральному державному архіві громадських об'єднань в Києві.

Метою даної роботи є дослідження організації, структури та функціонування таємної польової поліції у військовій зоні окупації України. Завданнями є: а) вивчити організаційні та структурні складові польової жандармерії; б) проаналізувати основні функції; в) визначити місце та роль польової поліції в окупаційному поліційному апараті; г) охарактеризувати особливості взаємодії з німецькими та місцевими поліційними формуваннями.

Виклад основного матеріалу. Таємна польова поліція, на перший погляд, була військовим аналогом гестапо – таємної державної поліції, створеної у 1933 р. в Німеччині, що